

Monumentnummer*: 531344

Smallepad 5
3811 MG Amersfoort
Postbus 1600
3800 BP Amersfoort
www.cultureelerfgoed.nl

T 033 421 74 56
E info@cultureelerfgoed.nl

Status **rijksmonument**
Inschrijving register* **31 oktober 2014**
Kadaster deel/nr **82724/77**

*Woonplaats** **Weesp** *Gemeente** **Amsterdam** *Provincie** **Noord-Holland**

Locatiennaam **Weesp** *Locatieomschrijving* **Fort Uitermeer**

<i>Kadastrale gemeente*</i>	<i>Sectie*</i>	<i>Kadastraal object*</i>	<i>Appartement aanduiding</i>	<i>Grondperceel</i>
Weesp	G			641
Weesp	G			611
Weesp	G			621
Weesp	G			639
Weesp	G			640
Weesp	G			615

*Omschrijving***

Cluster 4. Restant schutsluis.

NIEUWE HOLLANDSE WATERLINIE

Inleiding

RESTANT van een SCHUTSLUIS uit 1673, die de 's-Gravelandsche Vaart verbond met de Vecht en die verdedigd werd door middel van een aarden schans en later door een gebastioneerd fort. Fort Uitermeer kent een aantal bouwperiodes van de 17de tot en met de 20ste eeuw, waaruit enkele bouwwerken resteren. Als onderdeel van een bouwcampagne in de Oude Hollandse Waterlinie werd de voormalige aarden schans Uitermeer in 1673 gewijzigd in een gebastioneerd fort. Het fort lag om de monding van de 's-Gravelandsche Vaart heen. Daarin kwam in 1673 een schutsluis tot stand. De sluis had niet alleen een civiele functie om vaartuigen van en naar de

* Dit gegeven is onderdeel van het rijksmonumentenregister

** Dit is een registergegeven voor zover noodzakelijk voor de identificatie van het rijksmonument

Vecht te schutten, maar ook een belangrijke inundatiefunctie. Het verdedigingssysteem van de Oude Hollandse Waterlinie was, naast het systeem van forten, schansen en vestingsteden, gebaseerd op het onder water zetten van (grote) terreinoppervlakken. Dit systeem is in de Nieuwe Hollandse Waterlinie sterk verfijnd door middel van een ingenieus systeem van sluizen, duikers, dammen, keerkaden, dijkcoupures, enzovoort. Daarmee kon het noodzakelijke waterpeil snel en binnen nauwe grenzen gesteld en gehandhaafd worden. Deels werd daarvoor gebruik gemaakt van bestaande civiele waterhuishoudkundige bouwwerken. Soms werden de werken (sterk) aangepast aan de militaire eisen. Ook werd een groot deel van de werken speciaal ten behoeve van de Nieuwe Hollandse Waterlinie gebouwd. De 17de-eeuwse schutsluis van Fort Uitermeer werd in 1815, bij het begin van de aanleg van de Nieuwe Hollandse Waterlinie, in het systeem opgenomen en heeft daarin tot 1878 in zowel civiel als militair opzicht dienst gedaan. De verdediging van de schutsluis was ook de hoofdfunctie van Fort Uitermeer. Dat bleef zo nadat in 1878 een nieuwe sluis buiten de fortgracht werd gebouwd en de 's-Gravelandsche Vaart langs de oostzijde werd omgeleid. De noordelijke monding van de vaart werd gedempt en de 17de-eeuwse schutsluis ten dele gesloopt. Rond 2005-2006 werden de restanten van de sluis opgegraven en opgenomen in het consolidatie- en herstelplan van het fort ten behoeve van een recreatieve en wandelfunctie.

\t

Omschrijving

RESTANT van een SCHUTSLUIS uit 1673, centraal gelegen op het forteiland en bestaande uit een enkelvoudige sluiskom met gemetselde sluismuren, voorzien van hardstenen neuten op plaatsen waar de constructie extra stevigheid behoefde. De sluis meet grofweg 25 x 3,75 m. De neuten zijn ondermeer aanwezig ter hoogte van de schotbalksponningen in het midden van de sluiskom. Mede aan dit onderdeel - juist op deze plaats - is de militaire functie van de sluis afleesbaar: door middel van het inlaten van houten (schot)balken in de sponningen kon het water worden opgestuwd, doorgelaten of tegengehouden ten behoeve van de inundaties. De sluis ligt in het verlengde van de 's-Gravelandsche Vaart, die in oorsprong rechtdoor liep en vanuit het fort uitmondde in de Vecht. De 's-Gravelandsche Vaart werd in 1878 omgeleid langs de oostzijde en noordzijde van het fort, wat tevens de inleiding was voor verdere vernieuwingen aan het fort.

Waardering

Het RESTANT van de SCHUTSLUIS uit 1673 is van algemeen belang vanwege:

- * Cultuurhistorische waarden als onderdeel van de Nieuwe Hollandse Waterlinie zoals deze is ontworpen door C.R.T. Kraijenhoff en in eerste aanleg vanaf 1815 door hem, Jan Blanken en majoor-ingenieur Willem Offerhaus is aangelegd en daarna door anderen gedurende ongeveer 125 jaar versterkt en verbeterd.
- * Architectuurhistorische waarden in het bijzonder als uiting van de militair-strategische bouwkunde, die gebaseerd is op het systeem van inundatie en accesverdediging (19de eeuw), maar dateert uit de Oude Hollandse Waterlinie. Het onderdeel uit 1673 is een voorbeeld van een aan de militair-strategische bouwkunde gerelateerde uiting van historische waterbouwkunde binnen de Nieuwe Hollandse Waterlinie, van 1815 tot 1878 dienende als inundatiesluis.
- * Ensemblewaarde en situationele waarden als onderdeel van de Nieuwe Hollandse Waterlinie. Tevens vanwege de functionele en fysieke samenhang met de overige onderdelen van het complex. Fort Uitermeer is primair als verdediging van deze sluis gebouwd.

* Dit gegeven is onderdeel van het rijksmonumentenregister

** Dit is een registergegeven voor zover noodzakelijk voor de identificatie van het rijksmonument

* Het onderdeel is relatief schaars omdat het een restant is van een 17de-eeuwse sluis die het functioneel middelpunt vormde van het Fort Uitermeer, waarvan de primaire functie de verdediging van deze sluis was.

* Het onderdeel is matig gaaf bewaard doordat de 17de-eeuwse sluiskom als zodanig, ondanks opzettelijke ontmanteling, nog herkenbaar is, inclusief de schotbalkspanningen ten behoeve van de inundatiefunctie.

Hoofdcategorie

Verdedigingswerken en militaire gebouwen

Subcategorie

Fort, vesting en -onderdelen

Functie